

Права акціонерів – власників привілейованих акцій

Проблема правового регулювання обігу цінних паперів, зокрема акцій, є нією із найбільш гострих в сучасній вітчизняній цивілістиці. Якщо правове регулювання акції було предмет дослідження значної кількості науковців, то від відмітити, що правовій природі привілейованих акцій було присвячено виправдано обмежена кількість робіт. Виходячи з цього, автор вважає за необхідне здійснити комплексне дослідження особливостей прав акціонерів-власників привілейованих акцій (у порівнянні з правами власників простих акцій) та провести аналіз специфіки статусу привілейованих акцій за російським законодавством, з метою використання його позитивного досвіду.

Проста акція надає його власнику класичну тріаду прав (на отримання дивідендів, на отримання частки при ліквідації товариства і на управління акціонерним товариством), тобто вона “надає її володільцеві однаковий набір прав, який є тим мінімумом, яким може володіти кожний акціонер”[1,27]. Щодо привілейованих акцій, то вони називаються такими, оскільки надають своїм власникам ряд переваг (привілеїв) у порівнянні з власниками простих акцій. Надання акціонеру переважних прав (на дивіденд і на ліквідаційну частку, в свою чергу, компенсується, в певній мірі, обмеження права брати участь в управлінні акціонерним товариством. Їх поява пов’язана з намаганням акціонерних товариств отримати додаткові засоби до статутного капіталу, надаючи в той же час таким акціонерам мінімальну можливість особистої участі в управлінні товариством, оскільки випуск привілейованих акцій надає можливість залучати засоби і не допускати сторонніх осіб до управління.

Одним із переважних прав, яке надається власнику привілейованої акції є переважне право на отримання дивіденду. З аналізу норм чинного законодавства (ЦКУ, Закону України „Про цінні папери та фондовий ринок”[2], Закону України „Про акціонерні товариства” (набирає чинності 29 квітня 2009 року)[3] можна стверджувати, що суть цього переважного права акціонерів-власників привілейованих акцій полягає в тому, що виплата дивідендів провадиться у розмірі, зазначеному в акції, незалежно від розміру одержаного товариством прибутку у відповідному році. У тому разі коли чистий прибуток відповідного року є недостатнім (або взагалі відсутній), виплата дивідендів по привілейованих акціях провадиться за рахунок резервного фонду. Привілея в даному разі полягає в тому, що право власності на просту акцію ще не означає автоматичної виплати її власнику дивідендів за акцією, оскільки така виплата залежить від господарської діяльності товариства. Привілеї полягають і в тому, що “власники привілейованих акцій отримують дивіденди в першу чергу, а власники простих акцій – лише після повної виплати дивідендів власникам привілейованих акцій”[4,14]. Акціонерне товариство має право розміщувати кілька класів привілейованих акцій, що надають їх власникам різні права. Тому необхідно врахувати й таке положення Закону, за яким, товариство не має права здійснювати виплату дивідендів за привілейованими акціями певного класу, до виплати поточних дивідендів за привілейованими акціями, власники яких мають перевагу щодо черговості отримання дивідендів.

Іншою привілеєю є перевага на отримання частини майна акціонерного товариства у разі його ліквідації. ЦК України (ст.112) відносить ці вимоги до четвертої черги, а саме в якій задовольняються всі інші вимоги, перевага при цьому реалізується тільки перед власниками простих акцій. Щодо нового Закону України „Про акціонерні товариства”, то він вже визначає 9 черг при розподілі майна акціонерного товариства, що ліквідується. Так, в четверту чергу оплачуються виплати по нарахованих, але не виплачених дивідендах

за привілейованими акціями, а в шосту – виплати ліквідаційної вартості привілейованих акцій, тоді як лише у восьму чергу здійснюється розподіл майна між акціонерами – власниками простих акцій.

Привілейовані акції на відміну від простих (які надають своїм власникам однаковий набір прав) мають надавати однакові права своїм власникам лише в межах одного типу. Якщо статутом акціонерного товариства передбачено можливість випуску привілейованих акцій різних типів, то в ньому тоді має бути обов'язково зазначено черговість отримання дивідендів і виплат з майна ліквідованого товариства для кожного такого типу.

Як відмічалось, надання акціонеру переважних прав (на дивіденд і на ліквідаційну частку, в свою чергу, компенсується, обмеження права брати участь в управлінні акціонерним товариством). Так, за загальним правилом привілейовані акції не надають своїм власникам права брати участь у загальних зборах акціонерів. Але з цього правила є ряд винятків. При цьому, позитивним як в українському, так і в російському законодавстві є нововведення, відповідно до яких ці винятки визначаються вже не самостійно в статуті товариства, а Законом прямо передбачається мінімальний перелік цих випадків, який може бути розширений статутом акціонерного товариства приватного типу. На жаль національний законодавець передбачає лише три випадки, а саме (ч.5 ст.26 Закону України „Про акціонерні товариства“):

- у випадку припинення товариства і то лише коли відбувається конвертація привілейованих акцій в привілейовані акції іншого класу, прості чи інші цінні папери.

- коли вносять зміни до статуту товариства, які певним чином обмежують права власників певного типу привілейованих акцій;

- третій випадок є певним доповненням до другого, і передбачає виникнення права на голос, у випадку розміщення нового класу привілейованих акцій, власники яких мають певні переваги, над вже розміщеними класами привілейованих акцій.

На більш високому правовому рівні питання про випадки участі акціонерів – власників привілейованих акцій у загальних зборах товариства врегульоване законодавством Російської Федерації. Це полягає не тільки в тому, що ст. 32 Закону РФ “Про акціонерні товариства” [5] передбачено розширення мінімального переліку випадків (а саме до п'яти випадків), коли власники привілейованих акцій отримують право голосу на загальних зборах акціонерів. Основна же перевага російського законодавства полягає в тому, що він чітко вказує, які акціонери, починаючи з якого часу, з яких саме питань загальних зборів та протягом якого часу мають право голосу на загальних зборах акціонерів. Так, щодо такого випадку, коли вносяться зміни і доповнені в статут товариства, які певним чином обмежують права власників певного типу привілейованих акцій, то право участі в загальних зборах отримують тільки власники тих типів привілейованих акцій, права яких у зв'язку з цими змінами чи доповненнями були порушеними. Це право стосується не всіх питань загальних зборів, а лише тих, які стосуються внесення змін і доповнень до статутів, що обмежують права власників певного типу привілейованих акцій. Що стосується такого випадку як неприйняття річними загальними зборами рішення про виплату дивідендів (або прийняття рішення про неповну їх виплату), то право голосу у власників привілейованих акцій виникає вже по всіх питаннях винесених на загальні збори акціонерів, починаючи із зборів, які є наступними за тими, на яких не було прийнято рішення про виплату дивідендів (або прийнято рішення про їх виплату у неповному розмірі). Це право має триваючий характер і акціонер має право брати участь у всіх наступних загальних зборах до моменту повної оплати належних йому дивідендів.

При реалізації права на участь у загальних зборах акціонерів, слід мати на увазі те, що ці голоси враховуються нарівні із іншими голосами акціонерів (власниками простих акцій). Рішення з цих питань вважається прийнятим, якщо за нього проголосували $\frac{3}{4}$ акціонерів – власників привілейованих акцій, які брали участь в голосуванні.

Отже, привілейовані акції надають своїм власникам ряд переваг у порівнянні з власниками простих акцій, а саме переважні права на дивіденд і на ліквідаційну частку, але в свою чергу, надання таких привілеїв компенсується обмеженням права брати участь в управлінні товариством. Оскільки російським законодавцем наведений більш ширший перелік випадків виникнення права голосу у власників привілейованих акцій, та головне, більш детально врегульований порядок реалізації даного права, то виникає необхідність внести в національне законодавство ряд змін, враховуючи при цьому досвід російського законодавця.

1. Шевченко Г.Н. Категории и виды акций // Банковское право. - М.: Юрист, 2005. - № 2. - С. 26-28
2. Про цінні папери і фондовий ринок: Закон України від 23 лютого 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2006. - № 31. - Ст. 268
3. Про акціонерні товариства: Закон України від 17 вересня 2008 р. // Офіційний Вісник України. - 2008. - № 81. - Ст. 7
4. Домбругова А. Права власників простих та привілейованих акцій // Юридичний вісник України. - 2005. - №40. - С. 14
5. Об акционерных обществах: Федеральный закон от 26 декабря 1996 г. № 208 // Собрание законодательства Российской Федерации. - 1996. - №1. - Ст.1

Зеліско А.В.

Адаптація законодавства України до законодавства ЄС в сфері регулювання правового статусу кооперативів

Економіко-правові трансформаційні процеси в Україні вимагають кардинального перегляду норм чинного законодавства, зміни його системи та концептуальних положень. З огляду на прагнення України приєднатися до Європейського Співтовариства особливої ваги набуває необхідність приведення законодавства України у відповідність до світових вимог. Пріоритетність вказаних тенденцій у перетворенні правових норм закріплена в Законі України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [1]. Даний нормативно-правовий акт визначив серед першочергових завдань адаптацію в сфері законодавства про компанії (Розділ V).

Серед юридичних осіб приватного права, правовий статус яких потребує приведення у відповідність до законодавства ЄС, особливу увагу слід звернути на кооперативи, оскільки регулювання їх діяльності на сьогодні відбувається неоднозначно і ґрунтується на підходах, властивих ще радянському законодавству. В той же час необхідність існування таких видів юридичних осіб підкреслюється у актах Європейського союзу, зокрема, в Регламенті Ради ЄС від 22 липня 2003 року про статут Європейського кооперативного товариства [2].

Слід зауважити, що проблемами адаптації правового статусу юридичних осіб приватного права до законодавства ЄС займалися такі відомі вітчизняні вчені, як О. М. Вінник [3], І. В. Спасиво-Фатєєва та О. Р. Кібенко [4], І. М. Кучеренко [5]. Проте питання, пов'язані із приведенням правового статусу кооперативів у відповідність до вимог європейського права, у науковій літературі